

24780 1067
AANMERKINGEN

Wegens de

233 311

OVERSTROOMINGEN,

Waar mede een gedeelte van ons Vaderland van tyd tot tyd, door de swaare Wateren in het Voor- en Najaar de boven- Rivieren afkomende, zou kunnen worden bezogt;

E N

BEDENKINGEN

Op wat wyze men dezelve zoude kunnen voorkomen,

DOOR

NIKOLAAS KOOL.

Te Dordrecht, by JOANNES van BRAAM, Boekverkooper.
1729.

AB Naturkatastrophen

OPDRAGT

Aan de

INGEZETENEN

Van ons lieve

VADERLAND.

 Nder een Discours met een myner beste Vrienden zynde, zoo quam te berde de staat van ons lieve Vaderland, en 't welzyn van de goede Ingezetenen te helpen bevorderen, en verder voor te komen die schaden, die zedert eenige jaaren door de Wateren waaren veroorzaakt, door Inbreuken van Dyken, door swaare Stormwinden, als mede door Ysdammen, die door 't verlanden van de Rivieren, en door de slibben en zanden, die de swaare wateren, in de voor- en natyden, van de Ryn en Maas komende, afbrengen, zich in onze lage Rivieren komen te

OPDRAGT.

zetten; waar in ik hem de swaare gevolgen voorstelde, die dáar uyt zouden voortkomen.

Zoo dagt hem myn pligt te zyn, myn gedagten daar over wereltkundig te maaken, zoo hebbe ik my dien aangaande willen ontlasten, en na myn gering oordeel, deze kleyne Aanmerkingen opgestelt, te meer, om dat my was ter hand gekomen een Boekje van de Heer CORNELIS van VELSEN, Landmeter van Rynland, wegens 't droogmaaken van het Haarlemmer Meer, wat schaade dit Meer reets heeft aangebragt, en wat swaare gevolgen daar uyt staan te wagten, en de noodzaakelykheyd waarom dito Meer moet worden droog gemaakt, al was het met swaare kosten, en vermits ik oordeelde, dat die swaare kosten, vergeefs zullen worden aangelegt, indien die swaarder gevolgen, in deze Remarques aangetoont, ons mogten overkomen, dat hoope Godt gelieven zal te verhoeden, zoo heeft my zulks te meer aangezet om myn gedagten wereldkundig te maaken. Ik hoop dat het tot nut zal strekken, en voor een goede intentie aangenomen worden.

AAN-

AANMERKINGEN

WEGENS DE

OVERSTROOMINGEN.

E N Z.

NAar dan gelezen te hebben de Aanmerkingen van de Heer *Cornelis van Velsen*, Landmeter van Rynland, wegens die swaarigheden en schaade, die 't Haarlemmer Meer, van tyd tot tyd heeft aangebragt, en die swaare gevolgen, die daar door staan te wagten, indien dezelve niet wort droog gemaakt, vinde ik in zyn tweede Hoofdstuk aangemerkt, van een overlooping van Wateren aan de Lekdyk, by Vianen, in de jaaren 1638. en 1726., die door verlanden van de Rivier, en door ysdammen was veroorzaakt.

Maar ik ben verwondert, dat dezelve Heer daar niet verder gaat, om die swaardere gevolgen van overstromingen en doorbraken van Dyken die daar door te wagten zyn, en daar ons geheele Land aan hangt, aan te toonen; want men moet verbaast staan daar aan te denken. En indien men in tyds daar niet in komt te voorzien, Godt wil ons Vaderland bewaaren!

Ik ben verwondert, vermits wy menschen in ons Land hebben van een fyn en doordringend verstand, om haar interest waar te nemen, dat 'er niet gedagt en word om het zelve te behouden, en zich niemant op doet, om die swaarigheyd voor te stellen, en middelen aan te wyzen, dat die totale ruine ons niet mogt overkomen.

Myns bedunkens moest dit eerst voorgaan, eer men dagt die swaare kosten aan de Haarlemmer Meer te leggen, want dan zoude dat te vergeefs zyn, als dit gebeurde, dat Godt gelieft te verhoeden; egter dunkt het my ten hoogsten tyd te zyn, dat daar eerst om gedagt mogt worden.

Want dan zoude de Haarlemmer Meer niet alleen eenige voeten water meerder krygen, maar zelfs die voorheen drooggemaakte Meeren volloopen, daar by de groote plassen en Veenen, die uytgebaggert zyn, zich met den anderen vermengen, dat zamen een binnenzee zoude uytmaaken, en de overige Landen overstroomen.

Ik schrik daar aan te denken, zoo een groot gedeelte en de kragt van uw Land, daar duyzenden, ja hondertduyzenden menschen interest en nadeel door zouden lyden. De Veenen, het Vee, de kostelyke Dorpen, de Hofsteden, ja de vaste Steden, als Amsterdam, dat thans mede genoegzaam een binneftadt is, Haarlem, Leyden, 's Gravenhage, Delft, Maasfluys, Vlaardingen, Schiedam, Rotterdam, Gouda, Woerden, Weesp, Muyden, en wat dies meer is, zouden alle worden geinondeert. Ja zouden deze voorzeyde wateren niet in staat zyn, om de Dyken van binnen weg te slaan, door stormwinden ten Noorden, ten Oosten, ten Zuyden, ten Westen? Daar by was men ontbloot van de spys tot zoo een herdyking noodig.

Hoe was dat te herstellen? Merkt aan, wy zyn genoegzaam

zaam

zaam van de boven-slyken en zanden, die de sware wateren van boven afbrengen, land geworden, die van tyd tot tyd zoodanig zyn opgezet, dat men hoogtens heeft gekregen boven de gronden van de Rivieren, vier, vyf en zes voeten hooger, waar door men gelegentheid bekomen heeft om die Gorssen te bedyken, om die zelve van de Zeewateren niet meer te kunnen overstroomt worden, en die spys tot die Dyken van die Gorssen zeer gemakkelyk was te krygen; maar nu is 't zoo ver gekomen, dat die gronden van de Rivieren, door die slyken en zanden zoo hoog zyn opgezet, als mede dat die bedykte Landen zoo gezakt zyn, dat present de gronden van de Rivieren twee of drie voeten hooger als 't Land leggen.

Zoo dat het Land nog twee of drie voeten laager legt, als de laagste ebbes, daar by merkt aan, hoe dat de Binnen-landen zyn uytgehaalt door het Veenen. Dat 'er Landen zyn, die zoo laag leggen dat 'er twee of drie Moolens noodig zyn, die malkanderen het water moeten toebrengen om in de gemeene Boesem te werpen, welke Boesems zich zomtyds maar met de laagste ebbes kunnen ontlasten.

Wat zal 't dan zyn, als die Landen met de vloed van de Zee zullen gemeen zyn, waar zullen dan gronden en spys te vinden zyn om te Dyken, en de Steden van de Zeewateren te kunnen bevryden.

Het komt my als een doodslaap voor, dat menschen, die zulken totalen ruïne te wagten hebben, daar geen remarques op en nemen, daar zyn immers honderde stellingen tot nadeel uyt op te maaken, maar dat zal ik aan den verstandigen Lezer overlaaten, 't is myn werk niet daar een verder uytbreydinge van te doen.

't Ge-

‡ Gevoel dat de Geintresseerdens van de Inondatie van de Krimpender- en Alblaffer - Waarden hebben is nog versch, als mede de Landen onder Woerden gelegen, dat alleen voor 't verdere voor de Wierikker binnen - Kadyk is gestuyt, dat Godt heeft gewilt, door kragtige hulpmiddelen, dat nog maar by een overloop, en niet tot een inbreuk is gekomen. Hoe droevig zou 't geweest zyn, als die sware Rivier, van boven komende, daar een intogt hadde gekregen?

Ik meen genoegzaam te hebben aangetoont, om op te merken die sware gevolgen die daar door staan te wachten. Ik schrik daar aan te denken, wat gevaar de Steden Gornichem en Schoonhoven op die tyd hebben uytgestaan, om zoo met eenen slag overstroomt, en Stadt en Menschen gantsch geruineert te worden.

Ja die vrees verswaart van jaar tot jaar, dat het daar toe zal komen, en 't is niet ongegront te vreezen voor de aanstaande Winter by vorst. Men kan genoegzaam zeggen, menschelyker wys Wiskunstig te zyn, dat het niet kan manqueeren of het Ys moet zich vast en tot Dammen zetten, door de verlanding van de Rivieren de Merwe en de Lek. De eerste komt my zoo swaar niet voor als de laatste; eensdeels om dat 'er reets een middel is aangewent, met het digt maaken van de Basse Kil, waar door men hoop heeft, dat de Rivier de Merwe reets al en verder zal dieper worden; en daar boven legt de Werken-damze Kil, die zeer breedt is, en zoo lang die opstopping onder dito Kil blyft, nog in staat is, om 't swaar gevolg van 't water, dat van boven komt, meerendeels na de Zee te kunnen weg loozen, en daarenboven leyt dito Kil zoo hoog, dat als de wateren van boven groot zyn, geen stil water door de vloed uyt Zee opkomende kan
wor-

worden toegebracht, en by gevolg altyd een afloopende Rivier blyft.

Maar heel anders is 't met de Rivier de Lek, die die fwaare gevolgen van Wateren door het nieuwe gegravene gat van Panderen ontfangt, en die Wateren niet anders kan uytbrengen, als eensdeels, door de Rivier den Yffel, die zyn uyttogt langs Kampen in de Zuyderzee heeft, en die egter al zoo ver verland is, wegens die kragtige flibben en zanden, die dat fwaare water van boven in de Voor- en Natyden afbrengt, dat die Rivier al genoegzaam onnavigabel is by zomer tyden.

Zoo dat dan de Rivier de Lek de meeste Wateren, die 't Panderze Gat infwelgt, weder zoude moeten uytbrengen, waar door nu die fwaare gevolgen itaan te wagten.

De reden is, om dat de Rivier de Lek zoo laag legt, dat het onmogelyk is dat de flibben en zanden van boven komende, zich van onder kunnen ontlasten: ja zelfs heeft de Stadt Rotterdam op heden daar al gevoel van, zoo in zyn Havens, als zyn Rivier, om de fchepen in Zee te brengen, vermits de Vloeden die van onderen opkomen, ja zelfs de Rivier de Lek drie of vier uren wegs, dat dikke water weer opdringt, en te meertyd heeft om zich van zyn flibben en zanden te ontdoen, die in die Rivier blyven hangen, zoo dat 't altyd onmogelyk is, dat de Rivier de Lek dat vuyl kan uytbrengen, waar van de ondervindingen op heden al te groot, en die fwaarigheden zoo gevoelt zyn, dat die dagelyks Wiskunftig itaan te verzwaa- ren, en de gevolgen als vooren gemelt te wagten.

Ick weet wel dat eenige Lezers van deze Remarques zullen zeggen, de Schryver is een fwaarhoofdige Man, en 't heeft hondert en meer jaaren alzoo geweelt, en de

Heere heeft ons tot heden voor zoo een totale ruine bewaart, en dat men zoo verre niet moet voor uyt zien.

Daar op zegge ik, dat 'er noyt een tyd is geweest, zoo lang die Landen bedykt zyn, dat 'er zulk een droogte op de Rivieren van de Merwede en de Lek geweest is als nu, en bygevolg noyt zoo veel vrees.

En om een exempel te geven dat men een voorzorg te ligt onbedagtelyk tot zyn nadeel kan afwyzen, my is meer als eens gezegt, dat een oud Heer tot Amsterdam remarqueerde, als dat het wydt worden van 't Mars Diep, nu Texel genaamt, in der tyd nadeel zoude aanbrengen voor Amsterdam, als mede voor de Noordhollandze, en voor de Vrieze en Overyffelze Dyken, en voorgaf met eene hondert duyzent guldens het zelve naauwer, en altyd op die wytte te kunnen houden, zoodanig dat het niet breeder zou kunnen worden, dat op die tyd ook voor een swaarhoofdig Man wiert aangezien. Maar de tyd heeft geleert, dat men op zulke aanmerkingen had behooren meer agt te geven, voornamelyk als men nu zal naspooen, wat zedert die tyd het verwyden van de Zee-gaten schaaden en kosten heeft aangebragt; want voor eerst heeft Amsterdam zich van een Dyk en Sluyzen moeten bedienen, om de schaade die de Wateren nu zouden kunnen aanbrengen te verhoeden, behalven de Kosten die aan 't verhoogen van zyn Dyken, als mede den Dyk die van Sparendam tot de Helder loopt, en heel Noordholland insluyt, en aan de Vrieze en Overyffelze Dyken, tot verhooging en verfwaring van dezelve, zedert dien tyd, zyn aangelegt, en dat millioenen zal rendeeren.

Gedenkt eens die swaare inbreuken van de Westvrieze, Groeninger en Oostvrieze Dyken, waar door Landen, Menschen en Vee zyn verwoest, dat nog verschin ons geheugen
is,

is, wie schrikt niet daar aan te denken, en dat zomtyds door een voorzigt, menschelyker wys, met kleyne kosten; ten aanzien van de groote schaade, kan voorgekomen worden.

In Godt te beruften is zeer pryzelyk, onder de middelen, maar wy zyn verpligt dat verstand en middelen, die Godt ons heeft gegeven, aan te leggen in dit tydelyke voor ons en onzen even Mensch.

Om nu verder voorttegaan tot onze Remarques, zoo dunkt my, als vooren gezegt, ontwyffelbaar te zyn, dat de Rivier de Lek van onderen moet opstoppen, en dan is 't ook zonder tegenspreken, dat het dryf-ys, zoo hoog van boven komende, zich hier onder op onze laage en drooge Rivieren, op die droogtens vast en tot Ysdammen moet zetten en stoppen; merkt dan aan, dat alle die swaare Wateren van boven komende, de laagte naar beneden zoeken; en, al waaren de hoogtens als Kerken en Toorens, zy zouden daar over moeten, om zich na de Zee te ontlasten. Nu is de vraag of daar tegen is te Dyken, en of de gevolgen hier voorgemelt, hier uit niet vast zyn op te maaken, en die doorbraaken alle Winters niet zyn te vreezen; en als men nu al tot die desperate voornemens mogt komen om te denken, mits dat die Landen van de Krimpender- en Alblaslerwaarden zoo veel laager leggen, als de gronden van de Rivieren, dat men dan mogt zien dat swaare gevolg van Water, door die laage Landen, quyt te worden, en dan die Landen laten dryven, zoo antwoord ik daar op, dat het dan nog desperater voor 't geheel is aan te merken, want dan zoude men een onbepaalde Rivier zonder Dyken, en in die wydtens geen togten, en genoegzaam een stilstaande Water hebben, dat geen slibben of zanden, 't zy voor 't geheel of ten deele zou kunnen in Zee brengen, maar in tegendeel in die Wateren en in die Ri-

vieren tyd hebben om zich van alle slibben en zanden volkomen te ontdoen, en dan zyn de Rivieren weg, als mede alle de Transporten te water, vooral na de Bovenstroomen, want dan zult gy krygen droogtens en hoogtens, door die zanden en slibben die van boven komen, daar niet zal tegen de Dyken zyn, waar voor Godt gelieve ons lieve Vaderland te bewaaren.

Nu is de vraag of 't niet beter was eens een kleyn gedeelte van 't Land verlooren, en een kleyn gedeelte van de schatten, als 't geheel en al te missen: en daarom zoo gelieft te confidereeren, dat ik hier in bedenking breng, na myn gering oordeel, om een middel aan de hand te geven om alle voorgestelde swaarigheden nog te kunnen voorkomen, indien Godt de middelen geliefde te zegenen, doch ik wil 't zeer gaaren overgeven aan die geenen, die meerder ondervinding van Dyken hebben, altyd ik zal my zelve hier mede ontlasten.

Zoo dunkt my, om dat gevreesde quaad voor te komen, dat tot totale ruine voor ons Land zou strekken, zoo wilde ik de navolgende middelen gebruyken; voor eerst,

Zoo moest men dat nieuw gegravene Gat van Panderen dicht maaken, dat ons dit perykelen 't gevreesde quaad menschelyker wys vast zal toebrengen, indien 't zelve niet word dicht gemaakt, waar van de reden is als vooren gemelt, om dat de Rivier de Lek zich van die slibben en zanden die het boven inswelgt, onmogelyk van onderen, om dat die zoo laag legt, kan ontdoen, en dus met 'er tyd moet stoppen.

Daar en boven ontrekt dat Gat van Panderen voor een groot gedeelte dat water, dat de groote Rivier de Waal noodig hadde, waar door die Rivier, als op heden al ondervonden word, niet genoegzaam kan Navigabel blyven,
en

en buyten ſtaat raakt om zyn ſlibben en zanden te konnen in Zee brengen. Men moet aanmerken, dat het van boven maar een gevolg is van Water, en dat van onder de Rivier de Maas, die meest lans Woerkom zyn uyttogt mede in de Waal heeft, als 't Panderze Gat zal digt zyn, kragt zal hebben om zaamen die ſlibben en zanden door die ſwaare Ebbe in Zee te konnen brengen, en volkomen de Rivier de Waal Navigabel te houden.

Want 'tis onmogelyk, dat een gevolg van Water dat van boven komt, twee ofte drie Rivieren kan Navigabel en zuyver houden, dat de ondervinding, als voore gezegt, heeft geleert.

Voor 't tweede, zoo oordeel ik, dat men tot een reſerf moet maaken een Dyk in den Alblaſſerwaard, beginnende onder Gornichem, in die bogt tuſſchen Hardingsveld, Riviers-breedte van den Buytendyk, binnenwaarts te rekenen, ter lengte tot boven Papendrecht, in die bogt, en zyn uyttogt weder in de Merwe nemen, en dat men in tyd van nood zich daar van kon bedienen, en de zelve dan van boven en onder doorſteeken, en daar door meen ik dat men alle ſwaarigheden, in deze Aanmerkingen aangetoont, zoude konnen voorkomen; merkt aan, dat zoude een Rivier zyn twee of drie voeten dieper als de grond van de Merwe, en een vierkant diep, zonder plaaſten ofte zanden, waar mede de Merwe zeer bezet is, en dat meen ik doenelyk zoude zyn, vermits die Waard door ſwaare koſten nu weder droog gemaakt is, en de ſpys tot dien eynde gemakkelyk zoude te bekomen zyn.

Volgens dit gezegde, dunkt my zoude men alle voorgestelde rampen konnen voorkomen, als mede de Krimpender- en Alblaſſer-Waarden ſecuur ſtellen, mits de laaſte

een kleyn gedeelte van zyn Land zoude moeten missen, ter breedte en lengte van de gezeyde Rivier en Dyk, die daar zoude moeten gelegd worden, welke schaade dubbelt zoude gevonden worden in de twee gezeyde Krimpenderen Alblaffer - Waarden, doordien die Landen weder zouden op zyn waarde komen, vermits zy nu secuur, en menschelykerwys van de Inundatie, die zy nu alle jaaren onderworpen zyn, bevryd zouden wezen, en dan oordeel ik dat men tot de Haarlemmer Meer met meerder secu-riteyt die kosten zoude kunnen aanleggen, doch ik stelle dit na myn gering oordeel onder verbetering.

Godt wil ons Land en het Protestantische Wezen bewaaren, en gelieve het zelve lange jaaren, ja eeuwen, voor alle aanvallen van binnen en van buyten te beschutten en te omthuynen, en wensche ik de Ingezetenen in dit tydige alle heyl en zegen, strekkende tot een zalig en eeuwig welwezen.

*Ik weet dat particulier intrest wort meest behartigt
 Daar tegens het gemeen lafhartig wort bekragtigt.
 Maar hier hangt alles aan, zoo Edelman als Boer,
 Ja Koopman, Rentenier, 't is alles hier in roer.
 Waar quam de intrest van, als alles was verlooren?
 In plaats van Land een Zee, wy waaren onvermogen,
 Tot herstelling van dien.
 Godt geeft in onze eeuw, dat wy 't niet mogen zien.*

NIKOLAAS KOOL.